

บทความปริทัศน์

บทความปริทัศน์ “วิพากษ์ปัญหาหญิงรักหญิงในสังคมไทย แนวสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน”

ผู้ปริทัศน์: รสิกา อินวิจิตต์

Reviewer: Rasika Invijit

บทความปริทัศน์นี้วิเคราะห์บทความวิจัย 2 กรณีศึกษาคือ (1) อารยา ศิริพยัคฆ์ “ภาพสะท้อนของหญิงรักหญิงผ่านนิตยสาร @ tom actz” บทความประกอบการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 3-6 กุมภาพันธ์ 2558 และ (2) กนิษฐา สุขสมัย และ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์ “เรื่องเล่าหญิงรักหญิง: วิถีเพศของคู่รักสูงวัย” วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

ภาพสะท้อนของหญิงรักหญิงผ่านนิตยสาร @ tom actz

อารยา ศิริพยัคฆ์ (2557) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเนื้อหาของนิตยสาร @ tom actz ที่สะท้อนให้เห็นบทบาทของหญิงรักหญิงในสังคมไทย และศึกษาบทบาทของนิตยสารเล่มดังกล่าว ในฐานะที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการตอบรับ การแสดงออกของหญิงรักหญิงในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า นิตยสาร @ tom actz เป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาเฉพาะกลุ่มสำหรับกลุ่มหญิงรักหญิงในไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านวัยรุ่น และมีเนื้อหาเกี่ยวกับสินค้าและแฟชั่นแบบเกาหลีส สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของหญิงรักหญิงผ่านการกำหนดอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของคนกลุ่มนี้ผ่านการแต่งกายในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นไปในลักษณะที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่าดี ทั้งนี้นิตยสารเล่มนี้เน้นนำเสนอภาพลักษณ์ของหญิงรักหญิง ที่ตกอยู่ในภายใต้กรอบแห่งการแบ่งแยกทางเพศอย่างชัดเจน คือ การนำเสนอภาพลักษณ์ของทอมให้เป็นชาย และดีเป็นผู้หญิงที่มีความมั่นใจหรือไฮบริดส์ นอกจากนี้ในเล่มยังนำเสนอภาพลักษณ์ของหญิงรักหญิงในฐานะผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านความรัก การประกอบอาชีพและการทำงาน และการต่อสู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มหญิงรักหญิงและผู้มีความหลากหลายทางเพศในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สังคมเกิดการตระหนัก และการยอมรับกลุ่มหญิงรักหญิงมากขึ้นในอนาคต

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการนำเสนอภาพของกลุ่มหญิงรักหญิงในนิตยสาร @ tom actz เป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน ที่มุ่งปฏิเสธความสัมพันธ์ทางกามารมณ์แบบรักต่างเพศ (Heterosexual sexual relation) และมีความคิดในเชิงบวกต่อเรื่องหญิงรักหญิง กล่าวคือ นักสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนมองว่า อุดมการณ์เรื่องวัตถุทางเพศ (Ideology of sexual objectification) ได้กำหนดลักษณะของความสัมพันธ์ทางกามารมณ์แบบรักต่างเพศที่มีผู้ชายเป็นผู้กระทำหรือเจ้านาย และผู้หญิงเป็นวัตถุที่ถูกกระทำหรือทาส

กิจกรรมทางเพศที่สนับสนุนหรือทำให้ความรุนแรงทางเพศโดยผู้ชายเป็นเรื่องปกติ และความสัมพันธ์ทางกามารมณ์ในอุดมคติควรเป็นความสัมพันธ์ที่ทุกคนมีความยินยอมอย่างเต็มที่ มีความผูกพันทางใจต่อกันอย่างเท่าเทียม และไม่เป็นส่วนร่วมในบทบาททางเพศแบบแบ่งขั้ว (Polarized roles) (Ferguson, 1984: 108) ดังนั้นหากอิงจากฐานคิดเช่นนี้ กามารมณ์ระหว่างหญิงกับหญิงจึงเป็นกามารมณ์ที่ตอบสนองและเติมเต็มความต้องการของผู้หญิงได้ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545) อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยของอารยา กล่าวถึงเฉพาะการนำเสนอการต่อสู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มหญิงรักหญิงในนิตยสารเล่มนี้เท่านั้น และไม่ได้ระบุว่าในนิตยสารมีการนำเสนอหญิงรักหญิงโดยมีจุดประสงค์ เพื่อการต่อต้านสถาบันทางการเมืองของรักต่างเพศอย่างที่กลุ่มสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนมองว่าเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ เพราะนักสตรีนิยมสายนี้เชื่อว่าการได้มาซึ่งความเป็นอิสระทางเพศนั้นนอกจากจะขึ้นอยู่กับการมีความเท่าเทียมทางกามารมณ์แล้ว ยังต้องทำลายสถาบันที่อยู่ภายใต้ปิตาธิปไตย และกิจกรรมทางเพศที่เป็นแหล่งของความรุนแรง และการกดขี่ต่อผู้หญิงดังที่กล่าวไปข้างต้น (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545; Ferguson, 1984: 108)

ในทางกลับกันในนิตยสารกลับนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มหญิงรักหญิง โดยโอริบรบรรทัดฐานเรื่องรักต่างเพศ (heteronormativity) ในระบบปิตาธิปไตย บรรทัดฐานนี้ที่เชื่อว่าการกามารมณ์แบบรักต่างเพศเป็นค่ามาตรฐานของรสนิยมทางเพศ (Sexual orientation) (Butler, 1990; Habarth, 2015; Kitzinger, 2005; Warner, 1991; Kowalsky and Scheitle, 2020, อ้างใน Ferrari et al., 2021: 2) มีมุมมองต่อเพศวิถี (Sexuality) ที่จำกัดและสนองต่อระบบสองเพศ (Gender binary) ที่อิงตามเพศทางชีววิทยา อัตลักษณ์ทางเพศ การแสดงออกทางเพศ บทบาททางเพศ และรสนิยมทางเพศ (Bem, 1974, 1981 อ้างถึงใน Ferrari et al., 2021: 2) ในที่นี้แม้ @ tom actz จะเป็นนิตยสารเกี่ยวกับหญิงรักหญิง ซึ่งถือเป็นกามารมณ์ที่ไม่ได้เป็นแบบรักต่างเพศ หากก็ยังคงติดหล่มของการนำเสนอภาพลักษณ์ของหญิงรักหญิงที่ตกอยู่ภายใต้กรอบแบบหญิงชาย ซึ่งอาจเป็นการเบียดขับและลบเลือนตัวตนของกลุ่มหญิงรักหญิงที่ไม่ได้มีการแสดงออกตรงกับบรรทัดฐานตามระบบปิตาธิปไตย แม้ผู้สร้างนิตยสารอาจไม่ได้มีเจตนาดังนั้นก็ตาม ในมุมมองของกลุ่มสตรีนิยมแนวถอนรากถอนโคนต่อต้านภาพของผู้หญิงที่สังคมระบบปิตาธิปไตยกำหนดขึ้นนี้ เพราะมองว่าเป็นภาพแบบจอมปลอมที่สร้างขึ้นมาเพื่อหลอหลอมให้ผู้หญิงเป็นไปตามความต้องการของผู้ชาย และสร้างมลพิษให้แก่จิตใจจิตวิญญาณ และร่างกายของผู้หญิง (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545) เช่นเดียวกับกับแนวคิดของเกล รูบิน (Gayle Rubin) ที่เสนอในงานเขียน Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality (1984) ที่เสนอว่าในสังคมมีการจัดลำดับชั้นทางเพศ (Sex hierarchy) ที่มีการขีดเส้นกำหนดว่าสิ่งใดคือเพศที่ดีและเลว โดยเพศวิถีที่ถูกนิยามว่าดี ปกติหรือเป็นธรรมชาติ คือ กามารมณ์ทางเพศแบบรักต่างเพศ การสมรส การมีคนเดียว การสืบพันธุ์ และการเป็นอิสระจากการค้า (Non-commercial) นั่นคือผู้มีคุณสมบัติไม่ตรงตามลักษณะข้างต้นนี้จะอยู่ในลำดับชั้นรองลงมา และเพศวิถีที่ผิดจากนี้ถือว่าเป็นเลว ผิดปกติ และไม่เป็นธรรมชาติ (Rubin, 1984: 152) ภายใต้การจัดลำดับชั้นทางเพศเช่นนี้การมีกามารมณ์ทางเพศแบบหญิงรักหญิงถือเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องโดยทันที หากอิงจากแนวคิดข้างต้น เป็นไป

ได้ว่าการนำเสนอภาพลักษณ์แบบหญิงรักหญิงที่ตกอยู่ในกรอบแบบหญิงชาย และการนำเสนอคู่รักหญิงรักหญิงที่มีการสมรสของนิตยสาร @ tom actz อาจเกิดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงสายตาของสังคมที่มองมาว่าผิดแปลก และเข้าหาการยอมรับว่าเป็นเพศที่ ‘ดี’ ตามขอบที่สังคมพึงปรารถนา

เรื่องเล่าหญิงรักหญิง: วิถีเพศของคู่รักสูงวัย

กนิษฐา สุขสมัย และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านวิธีวิพากษ์อัตชีวประวัติเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงวัยรักเพศเดียวกันแบบหญิงรักหญิงตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงผู้สูงวัย และศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตของผู้สูงวัยที่รักเพศเดียวกันแบบหญิงรักหญิงในจังหวัดนครปฐม จากบทความพจนานุกรมเสนอวิถีชีวิตของกลุ่มหญิงรักหญิงว่าต้องเผชิญช่วงที่มีความสับสนกับความรู้สึกของตนเองที่แตกต่างจากผู้อื่น ตั้งแต่วัยเด็กที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างจากผู้หญิงในแบบที่สังคมกำหนดทั้งท่าทาง อารมณ์ และความรู้สึก ทำให้การเปิดเผยตัวตนกับคนใกล้ชิดเป็นเรื่องยากลำบาก ก่อนจะยอมรับและเปิดเผยได้ภายหลังว่า ตนเองเป็นหญิงรักหญิงเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นและเริ่มมีคนรัก และการเปิดเผยตัวตนนี้ทำให้กลุ่มหญิงรักหญิงต้องเผชิญปัญหาเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม ต้องตกเป็นเป้าสายตาของสังคมเมื่อเปิดเผยรสนิยมทางเพศของตนเอง จึงต้องดำเนินชีวิตอย่างปิดบังตนเองและเลือกเปิดเผยเฉพาะคนรักและคนในครอบครัวเท่านั้น และต้องผ่านการพิสูจน์ตนเองเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่ในฐานะที่เป็นหญิงรักหญิงก็ไม่ได้ได้รับการยอมรับตามที่สมควร เมื่อเข้าสู่ช่วงผู้สูงวัยจึงมีประสบการณ์ในการวางตัวเพื่อเข้าสังคม อย่างไรก็ตาม คนบางกลุ่มโดยเฉพาะเพศชายก็ยังไม่ให้การยอมรับ นอกจากนี้ในวัยนี้ร่างกายเริ่มชราลงและประสบความเจ็บป่วยจึงต้องการคนมาดูแลช่วยเหลือ ตลอดจนช่วยเหลือด้านอาชีพเพื่อหารายได้

ส่วนหนึ่งของบทความ ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นว่า ผู้ชายชอบเอาไรต์เอาเปรี๊ยะมากจนเกินไป ไม่ใช่ใจความรู้สึกของผู้หญิง ไม่ใช่ใจชีวิตของผู้หญิง ผู้ชายในปัจจุบันไม่สามารถดูแลผู้หญิงได้ และไม่มีความเป็นผู้นำ สอดคล้องกับความคิดของนักสตรีนิยมแนวออนรากถอนโคนที่เชื่อในความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งบางแนวคิดเชื่อว่าเป็นความแตกต่างโดยธรรมชาติ และบางส่วนเชื่อว่าเป็นผลจากโครงสร้างสังคมหรือวัฒนธรรม แตกต่างจากแนวคิดของสตรีนิยมสายเสรีนิยมที่เชื่อในความเหมือนกันระหว่างเพศ (จงจิตต์ โศภนคณาภรณ์, 2550, 68, 72, วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545, 101) ยกตัวอย่าง เคต มิลเล็ต (Kate Millet) หนึ่งในนักคิดสำคัญของสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน เธอเสนอข้อคิดเห็นในงานเขียน *Sexual Politics* (1971) ว่าความแตกต่างทางเพศเกิดขึ้นจากสังคม “เพราะว่าสถานการณ์แวดล้อมทางสังคม ผู้ชายและผู้หญิงเป็นวัฒนธรรมจริง ๆ และประสบการณ์ชีวิตของพวกเขาที่แตกต่างกัน” (Millet, 1971: 58, อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545: 92) นอกจากนี้จะเห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ยังต้องประสบกับอคติและข้อจำกัดในสังคมอันเนื่องมาจากการมีเพศสภาพหญิง และการเป็นหญิงรักหญิง ซึ่งประเด็นนี้เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่นักสตรีนิยมแนวคิดนี้เรียกร้องเพื่อความเท่าเทียม โดยชูลามิธ ไฟร์สโตน (Shulamith Firestone) เสนอข้อคิดเห็นใน *The Dialectic of Sex: The Case for Feminist*

Revolution (1970) ว่าในสังคมมีการแบ่งชนชั้นเพื่อกดขี่ให้ผู้หญิงเป็นรอง โดยฐานแห่งการกดขี่นั้นไม่ใช่ฐานทางเศรษฐกิจดังข้อเสนอของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักคิดสำคัญของแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ หากแต่มีฐานอยู่ที่ชีววิทยาหรือเพศ กล่าวคือ ปัจจัยทางชีววิทยาสร้างชนชั้นทางเพศ (Sex class, Sexual class system) ขึ้นมา และชนชั้นนี้เองที่ทำให้ผู้หญิงและผู้ชายได้รับสิทธิ์ประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นเพื่อที่จะทำลายความไม่เท่าเทียมนี้จึงต้องทำลายชนชั้นทางเพศ ผู้หญิงและเด็กจึงจะมีอิสรภาพในทางเศรษฐกิจ สังคม และการตัดสินใจเรื่องเพศ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2555: 108-109; วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545: 92-95)

จากทั้งสองบทความข้างต้น สามารถสรุปปัญหาหญิงรักหญิงในสังคมไทยได้โดยสังเขปว่า ปัญหาใหญ่คือความไม่เข้าใจและอคติของสังคมที่มีต่อหญิงรักหญิง ส่งผลให้กลุ่มหญิงรักหญิงต้องเผชิญความสับสนในอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองในช่วงเยาว์วัย และอุปสรรคในการใช้ชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงสูงอายุ และหญิงรักหญิงในไทยไม่สามารถเปิดเผยตนเองได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีการกีดกันทางสังคมในหลายรูปแบบ ทั้งในระบบครอบครัว การทำงาน การเข้าสังคม หรือแม้กระทั่งในนิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มหญิงรักหญิงเองก็พบการนำเสนอภาพลักษณ์ตามบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ ที่เบียดขับให้ผู้ที่ไม่ตรงตามบรรทัดฐานกลายเป็นกลุ่มชายขอบหรือไร้ตัวตน ดังนั้นการสร้างความตระหนักในสังคมให้เกิดการยอมรับ และความเข้าใจชีวิตหญิงรักหญิงยังคงเป็นภารกิจจำเป็นสำหรับนักสตรีนิยมที่ต้องกระทำต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา สุขสมัย และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). เรื่องเล่าหญิงรักหญิง: วิถีเพศของคู่รักสูงวัย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 5(2), 123-134.
- จงจิตต์ โศภนคณาภรณ์. (2550). *สังคมวิทยาสตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2555). *เล่าเรื่องเบื้องต้นสตรีศึกษาสตรีนิยม*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- อารยา ศิริพยัคฆ์. (2557). *ภาพสะท้อนของหญิงรักหญิงผ่านนิตยสาร @ tom actz*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Ferguson, A. (1984). Sex war: The debate between radical and libertarian feminists. *Signs*, 10(1), 106–112. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3174240>
- Ferrari, F., Imperato, C., & Mancini, T. (2021). Heteronormativity and the justification of gender hierarchy: Investigating the archival data from 16 European countries. *Frontiers in Psychology*, 12: 686974. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.686974>
- Rubin, G. (1984). "Thinking sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality." *In From Gender to Sexuality*, (pp. 143–178). Retrieved from <https://sites.middlebury.edu/sexandsociety/files/2015/01/Rubin-Thinking-Sex.pdf>